

III k
309

W. 263

M. 2,741. 2794.

Just. Martin Glaesneri diatribae philolog. de R. Simeone, filio Joachi,
auctore libri Sohar, in qua Schoettgenii dissertatio de eodem exami-
natur, Hildes. 1736.

Volume Supplementor. Scriptorum
minor. B. Christ. Schoettgenii
varii argumenti.

- 1) Dissert. de Jure publico Reipubl. Romanae
Sargard. 1726.
  - 2) progr. ad audiend. orat. de artibus pacis
Dresd. 1741.
  - 3) progr. Historia terre Pleisnensis
1739.
  - 4) Libris cum libris Minus H. J. G. Gradofii
Oculifor. Missionarii quod Praefigebat
Salzbr 1742.
  - 5) Progr. ad audiendas orat. in schola Curian.
Dresd. 1744.
  - 6) G. C. K. Originum Hattenfolticarum Vol. 1.
ad Caput bonae spei 3897.
(Sive progr. II. Schoettgenianum de Bierggrau.
Dohnenfibus, cui iocri causa a B. Kreyffigii
iste titulus praefixus est)
  - 7) Jac. Gynst. Besetzung pfründlicher Emsenß,
daß Gynsteb au vierer Müthenauf. Landma
au nemu fürzlag, gytobren aud Gyt. gestell
mit vier Norndr Gynst. Besetzung Engz 1746.
  - 8) Historischer Nachriß von Obast. Nagelstruppen
1. Abtheilung Dresd. 1751.
-

7.

DISSERTATIO ANTIQUARIA

De

**JURÉ PUBLICO
REIP. ROMANÆ,**

Quam

Sub Auspiciis divinis,

PRÆSIDE

CHRISTIANO SCHOETTGENIO,

RECTORE & PROF. PUBL. NEC NON SOCIETA-
TIS REGIÆ SCIENTIARUM COLLEGA,

In Auditorio Collegii Grœningiani,

D. 20. Septembr. clō Iccc xxvi.

Hora X. ante merid.

tuebitur

BALTHASAR OTTO FLESCHE,

Stargardiensis,

AUCTOR & RESPONDENS.

STARGARDIÆ,

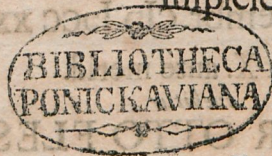
Typis JOHANNIS TILLERI, Typogr. Reg.

DISERTATA MIROTA TRESSID
Prænobilissimo, Amplissimo ac Consultissimo
DOMINO
TOBIÆ FRIDERICO
VHLIO,

Serenissimo Borussiæ Regi in rerum bellicarum
& ad patrimonium Regium spectantium Collegio, ut
& reddituum publicorum administratione a Con-
siliis, ac Negotiorum Republicæ Sedinensis
Commissario,

Fautori atque Adfina suo summopere
suspiciendo

*Hæc Studiorum suorum rudimenta
sacra esse voluit*

B. O. FLESCHE.

PRÆFATIO PRÆSIDIS.

Jus omne vel privatum est, vel publicum. Publicum, quod ad statum totius reipublicæ spectat. Privatum, quod ad singulorum utilitatem pertinet, docente Justiniano §. 4. Inst. de Justitia & Jure. Publicum rursus est vel universale, vel particulare, vel singulare. Istud generalia præcepta tradit, ad statum publicum omnium rerum publicarum pertinentia: illud unius tantum imperii aut reipublicæ fines & jura tradit. Hoc denique singularum urbium jura publica pertractat.

§. 2. Ad Romanam ergo Rempublicam quod spectat, & illa Jus suum habuit publicum. Rempublicam vero dum dicimus, Romam tantum liberam indigitamus, non illam, quæ per annos CCXLIV. sub Regibus septem fuit, nec eam, quæ post tempora Julii Cæsaris sub Imperatoribus partim floruit, partim servivit, sed quæ a vindicata per Brutum & Collatinum libertate usque ad bellum civile Cæsaris & Pompeji totum fere terrarum orbem victricibus armis subjugavit. Illa, inquam, Respublica Romana Jus suum publicum habuit.

§. 3. Neque denominatio hæc *Juris Publici* præscis Romanorum Jureconsultis fuit incognita. Nam quamvis opera illorum, qui temporibus Reipublicæ liberæ de jure scripserunt, injuria temporum interierint, unus tamen Cicero instar omnium nobis erit, in cujus scriptis *Juris publici* aliquoties mentionem fieri deprehendimus. In oratione, quam pro domo sua, apud Pontifices habuit, quæ actio non ad causam aliquam privatam, sed publicam pertinebat, aliquoties ad illud provocat. Sic cap. 13. *Nego potuisse jure publico, legibus istis, quibus hæc civitas utitur, quenquam civem ulla ejusmodi calamitate affici sine judicio.* Et paulo post: *dico apud Pontifices, augures adsunt: versor in medio jure publico.* Postea c. 49. *Neque ego nunc de religione, sed de bonis omnium nostrum, nec de Pontificio, sed de jure publico disputo.* Tandem cap. 53. *Sed ut revertar ad jus publicum dedicandi,* (domum

num scilicet privatam Diis dedicandi) quod ipsi Pontifices semper non solum ad suas exereonias, sed etiam ad populi iussa accommodaverunt. Porro idem Cicero ad Plancium hæc scribit Famil. 4. 14. Videbam quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Nimirum bellum civile, quo forma reipublicæ demum immutata est, concertatio erat de jure publico, quod Pompéjus immotum, Cæsar vero immutatum esse voluit. In oratione pro Milone c. 26. C. Pompéjum vocat *juris publici, moris majorum, rei denique publicæ peritissimum.* De Haruspicum responsis c. 7. *Nego esse ullam domum aliam, eque privato jure atque optima lege, publico vero omnino præcipuo, & humano, & divino jure munitam.* Alias quoque urbes sive respublicas jus suum publicum habuisse, exinde probamus, quia juris publici Gaditani meminit idem pro Corn. Balbo c. 15. Dicitur alias quoque *jus populi*, pro Cn. Plancio c. 3. pro domo sua c. 15.

§ 4. Jus igitur publicum Reipublicæ Romanæ nobis delineandum suscipimus. Neque putamus quenquam fore, qui id nobis vitio vertat, aut dicat, nos falcem in alienam messem immittere. Nam quæ ab aliis derelicta sunt, illa a quovis occupari nemo ægre feret. Præterea jus illud publicum, de quo nos agimus, huc usque Philologis, Criticis & Antiquariis permissum fuit, ut in ea re diligentiam suam exercerent. Ad scholas & juventutem ablegantur Cicero, & qui de republica Romanâ agunt, hinc nos quoque agimus, quod nostrum est, & quod ad nos pertinere nemo negabit. Et quis alius de his rebus tractare commode potest, nisi in lectione præscorum autorum non leviter versatus? quam, quia ad rem non facit, plerique non dicam Jurisconsultorum, sed & aliorum litteris incumbentium hodiernis temporibus jure suo negligunt.

§ 5. Si quis vero causam quærat, cur Romani quondam jus publicum ita neglexerint, ut nihil de eodem litterarum monumentis conscripserint, illi duo responderi posse existimo. Prius est, quia Romani talia sibi met invicem tantum per manus tradere soliti erant. Testis est Dionysius Halicarnassensis lib. 1. qui ait, Censorios commentarios a patribus filios per manus accepisse, & ipsos posteris pari cura tradidisse, haud secus, quam sacra paterna & gentilitia: hos vero per viros illustres fer-

servatos in familiis censoriis. Ad stipulatur eidem Plinius junior lib. 8. epist. 14. ubi, cum de jure senatorio quaestio occurreret, sic ait: *Erat autem antiquitus institutum, ut a majoribus natu non auribus modo, verum etiam oculis disceremus, quæ facienda; mox ipsi ac per vices quasdam tradenda minoribus haberemus.* Porro notum est, ejusmodi tabulas publicas in libris linteis descriptas & in templo Monetæ repositas fuisse, ad quod, perinde ac hodie ad archiva Principum, non cuivis accessus patebat. Hanc observationem debemus Vinc. Cabotio, variarum juris publici & privati Disputationum lib. 1. c. 1. Addimus vero e re paucorum etiam olim fuisse juri publico operam dare, plurimorum vero jus privatum tractare, quæ res ad locupletandos causarum Patronos multo plus valet, quam publici juris studium. Idem Cabotius ait: certum esse, Varronis libros antiquitatum maxima ex parte ad jus publicum spectasse. Verum ex iis, quæ Augustinus de civitate Dei lib. 6. c. 3. de his antiquitatum commentariis profert, commodius concludas, ipsum de Republica in genere egisse. Fragmenta, quæ supersunt, tantum quædam historica propinant, pauca vero ad jus publicum spectantia.

§. 6. Porro quia omne Jus publicum consuetudinem & facta plerumque supponit, & nos in talibus quoque versamur, nihil utique sine testimoniis ex antiquitate petitis proferendum est. Nos vero iis singulis allegandis equidem superfedere potuimus, quia pleræque materiæ, quas adtingimus, a Viris doctis ita sunt exhaustæ, ut justa de illis volumina conscripta reliquerint. Qui ergo a nobis requiret probationem, quod Consules aut Praetores Romæ fuerint, quod leges variæ ibi obtinuerint, & quæ alia hic tractamus, is sciat, nos ex eorum genere non esse, qui allegationes Auctorum præter necessitatem & in rebus facillimis cumulent. Si quis vero nosse cupit, unde probationes petendæ sint, is adeat Bibliographiam Antiquariam Viri Celeb. Joh. Alb. Fabricii, aut Lexicon Antiquitatum Romanarum Sam. Pitisci, ubi sufficienter & luculenter ei satisfiet.

§. 7. Dum vero in jure publico Reipublicæ Romanæ versamur, eiusque specimen quoddam Lectori propinamus, rogatos volumus omnes & singulos, ne quem brevitatis nostra offendat. Nam omnia, his plagulis comprehendere quum non

potuerimus, & tamen specimen profectuum in Antiquitate Romana edere placuerit, multa omiffa sunt, quæ fortassis in posterum supplebuntur. Unum tantum exemplum addimus, unde constabit, Jus privatum sine publico esse non potuisse, adeoque olim in Jure Consulto perfecto juris quoque publici scientiam requisitam fuisse. Exemplum satis luculentum adfert Cicero pro domo sua c. 13. Jure Romano adoptare poterat is, qui neque procreare jam liberos possit, & cum potuerit, sit expertus. Jam vero Clodius Patricius, ab homine plebejo, viginti annos nato, & minore, qui uxorem & liberos habebat, adoptatus erat, tantum ex hac causa, ut Tribunus plebis fieri posset. Is postmodum iniquissimam legem tulit, ut Cicero in exilium eiceretur, quo facto domus ejus publicata, everfa, & Libertati consecrata est. Is vero ab exilio redux, oratione pro domo sua, Lentulum & Pontifices & totum senatum non medio-criter perstringit, quod ex ignoratione hujus juris tam iniuste secum egerint.

§. 8. Quum igitur Respondens ante suum a nobis discessum aliquod studiorum suorum specimen edere vellet, hanc ipsi materiam, præcipue quum juris studio se tradiderit, elaborandam proposui, quam & Rosinum potissimum auctorem secutus, elaboravit, quantum vires juveniles permittere voluerunt. Ego postea totum opusculum emendavi, interpolavi, supplevi, & quantum muneris ratio concessit, in hanc demum formam redegi, singula sic instituens, ut intra modum dissertationis me continerem. Quum ad finem labor noster vergeret, Catalogi bibliopolarum nunciant *Job. Godofredi Clausingii J. U. D. & Consilarii Lippiaci Jus publicum Romanorum sive fasciculum arcanorum status Reipublicæ Romanae*, Lemgovix, hoc ipso anno impressum. Ipsum vero librum nacti vidimus Collectionem esse Opusculorum Fenestellæ, Val. Probi, Gruchii, Lipsii, & Alex. Sardi, quæ ad Magistratus, Comitia, & alias hujusmodi Romanorum antiquitates pertinent, & omnino ad aliquam Juris publici cognitionem faciunt. Quia vero methodicam hujus juris tractationem in eo frustra quæras, non potuit nos laboris semel cæpti poenitere. Tu modo, Lector benevole, conatus nostros æquo judicio perlustra.

DE

DE JURE PUBLICO REIPUBLICÆ
ROMANÆ.

CAPUT I.

DE FORMA REIPUBLICÆ ROMANÆ.

§. I.

Romana respublica nomen rei-
publicæ liberæ sensu strictiore vel maxime
meretur. In illa etenim tres ordines con-
spicimus, senatorium, equestrem, & ple-
bejum. Hi non ine *populi Romani* venie-
bant, cujus est summa omnium rerum po-
testas, ut ait Cicero de harusp. responsis c. 6. h. e. ad quem omnia
Jura Majestatis spectabant. Jam vero horum ordinum singula jura,
munia, & insignia, quæ distincta fuerunt, distincte etiam explicabo.

§. II. Jus senatorium publici juris partem esse jam olim do-
cuit Plinius epist. 8. 14. 1. Prima ergo hujus ordinis autoritas in
eo erat posita, ut quicquid agendum incumberet, ejus decretis
sanctissimis ageretur. In hunc ordinem senatores cooptati sunt,
primum generis amplitudine, deinde quoque senio, (inde *Senato-
rum* nomen) & quæ illud comitari solet, prudentia & rerum ge-
rendarum dexteritate conspicui. Numerus Senatorum a cen-
tenario, quem Romulus esse primum voluit, sub cæteris Regi-
bus ad trecentos crevit. Longo tempore post a. C. Graccho
Trib. plebis, electis ex Equestri ordine trecentis, sexcenti sena-
tores primum facti sunt. Census in legendo senatu spectatus est,
qui sestertium 800. millia fuit, qui vero hunc censum non habe-
bat, h. e. ad monetam nostram 24000. imperiales, Senator legi-
non poterat. Id enim dignitatem tanti ordinis requirere puta-
bant,

bant, ne quis aut cum paupertate colluctari, aut ex avaritia donis corrumpi, vel denique mercimonium aut negotium parum honestum agere necesse haberet. Insigne Senatorum fuit tunica laticlavata. Cum igitur ex ordine senatorio plerique Magistratus creati sint; operæ pretium videtur, ut prius de divisione Magistratuum pauca annotentur, quo factò ad ordinem eorum revertemur.

§. III. Magistratuum Romanorum non una fuit ratio: 1) Alii in ipsa urbe fuerunt, alii extra urbem. 2) Alii fuerunt majores, alii minores. 3) Alii ordinarii, alii extraordinarii. Nos tantum divisionem in majores & minores sequimur, reliqua suo loco inferentes.

§. IV. Majores Magistratus dicuntur, qui imperium potestatemque habent: h. e. qui non obediendi & noxios cives mulcta & vinculis coercendi jus habent. Supremum inter illos locum, rerumque imperium *Consules* obtinebant, & a *consulendo*, vel quod aliis consulerent, vel quod ab illis consulerentur, appellati sunt. Nemini vero Consulatus ordinarie contingebat, nisi minimum annos ætatis XLII. explevisset, & prudentia atque virtute conspicuus fuisset. Insignia eorum fuerunt, sella *Curulis* regia & eburnea, in qua jus dicebatur, trabea, & toga purpurea prætexta, lictores XII. qui fasces ipsis præferabant. Creati sunt comitiis Consularibus Kal. Jan. haberi solitis, & sub finem *Reipublicæ* liberæ non parva adjumenta & subsidia consulatus erant gratia & voluntas militum, teste Cicerone pro *Muræna* c. 18. Consules Romæ præsentis omnium publicarum actionum potestate funguntur. Convocare concionem, & quæ a pluribus decreta sunt dispensare. Denique & bellicus apparatus ad eos pertinet, ac universæ, quæ sub cælo est, œconomia prope Imperatoriam ac regiam habebant potestatem. Temporibus belli exercitum quoque sæpenumero duxerunt. *Censoris* officium erat, numerare populum, describere facultates cujusque civis, observare singulorum hominum, etiam eorum, qui senatorii aut equestris ordinis erant, mores & vitam: & notare ignominia civem quemcunque: Senatorem loco movere, Equiti adimere equum & anulum, si quid in vita ejus deprehenderet honestati contrarium, tollere quoque omnia, quæ probitati morum pestem

stem, & perniciem illatura videbantur, unde *Magistri morum* solebant nominari. Sed & alia ad Censorum munus pertinebant, ut puta, pretia sacrificiorum procurare, & alere sacros anseres, lustrum condere. Quinto quoque anno a Consulibus comitiis centuriatis creabantur. *Prætor* dictus is, qui præit jure & exercitu, & civibus jus dicit. Prætoris juris dicendi munus tribus his verbis continebatur: *Do, dico, addico*. Is erat vel urbanus, vel rusticus, qui in urbe vel rure jus dicere solebat. Alii erant Prætores Provinciarum, qui ipsis cum imperio præerant, & sortito quotannis eligebantur. Insignia eorum fuerunt prætexta, sella Curulis, hasta, & ministri, scribæ scilicet, accensi & lictores. Sella Curulis fuit eburnea, qua in publico & privato loco sedendi causa utebantur. Propria autem Prætorum insignia fuere, hasta & gladius: illa ad Jurisdictionem, hic ad quæstionem significandam. Lictoribus duobus Prætor usus est. Usus scribarum fuit, ut in tabulas actiones referrent; Accensorum, ut citarent; Lictorum, ut coërcerent & summovent. Sequuntur Magistratus majores extraordinarii.

§. V. *Dictator* clavi figendi causa primus constitutus est, post vero temporibus reipublicæ periculosis, quando consultatio Senatus nimium prolixa videbatur, unius fidei ac consilio permessa est respublica, hinc summa ei atque plena potestas belli ac pacis aliorumque omnium negotiorum tradita est. *Cajus* autem *Julius Cæsar*, qui postremus Dictator, & quidem perpetuus, contra leges patrias fuit, Dictatura ad Rempublicam penitus tollendam abusus est. *Magister Equitum* a Dictatore creatus est, & ei potestas in Equites committebatur; subjectus Dictatoris imperio fuit, & sine ipsius mandato & permissu nihil moliri audebat. *Decemviri* consensu Senatus & plebis creati sunt eo tempore, quo Leges e Græcia petendæ, & pro statu Reipublicæ Romanæ in XII. Tabb. promulgandæ erant. Hi Leges, quas diximus, de negotiis tam privatis quam publicis promulgarunt, quibus legibus sua jura præscripta sunt, tam privatis civibus, quam summis Magistratibus. Quia vero maximam partem rerum pro imperio, multa tyrannice agebant, cumque primo honoris die post peracta sacra solennia singuli cum singulis insigniis regiis prodirent,

rent, prælatiſ cuique duodecim faſcibus & ſecuris, quod antea antiquatum fuerat, accedente etiam cæde Sicci, & negotio Virginia, Decemviri damnati, & hæc poteſtas in univerſum ſublata eſt. *Tribuni militum conſulari poteſtate*, ad differentiam eorum, qui caſtrenſes Magiſtratus erant, creati ſunt a. u. 309. & poſtea diu Conſulum loco obtinuerunt, ut ex Livio & Faſtis Conſularibus conſtat. Cauſſa, quod ii creati ſint, erat contentio inter Senatum & plebem de conjugiiſ equitum cum plebejs. Quia igitur hæc res multarum contentionum cauſſa fuit, Conſulesque, intercedentibus Tribunis plebis, concludere nihil poterant, tandem placuit, ut Tribuni militum Conſulari poteſtate crearentur, qui per intervalla Rempublicam rexerunt, ita tamen ut poſt a. 386. nulla eorum mentio ulterior occurrat. *Triumvirorum Reipublice conſtituende Magiſtratus* ad ordinandam & corrigendam Rempublicam ultimis temporibus lapſantem inſtitutus eſt. Quanquam, ſi dicendum quod res eſt, hic Magiſtratus contra Leges & propria Triumvirorum auctoritate conſtitutus eſt. Ultimi Triumviri, nam reliquos plerique non ſatis adtendunt, fuerunt C. Cæſar Octavianus, Lepidus, & Antonius. Quia vero ſibi ipſis omnes provincias arrogabant, & inimicos ſuos injuſte proſcribebant, ac interficiebant, tandem mutuis cædibus in ſemet invicem deſævierunt, uſque dum tandem Auguſtus ſolus rerum potitus eſt. Sequuntur Magiſtratus minores ordinarii.

§. VI. *Quæſtoris* munia fuerunt: Curam gerere ærarii & veſtigialium populi Romani, pecuniam publice vel privatim erogare, vel in ærarium condere, atque in tabulis accepti & expenſi referre: Cum exercitus conſcribi, & in campum legiones duci oporteret, ſigna militaria ex ærario depromere, atque ad Conſules in expeditionem ituros mittere: Legatis Romanam venientibus publicum hoſpitiuſ curare, iisque munera, commeatus, large & hoſpitaliter, & veſtimenta publico nomine exhibere, ac ne quid ipſis eorumque comitibus deeſſet, proſpicere. Plebs primum a Senatu impetravit, ut ſibi liceret quotannis quinque e ſuo corpore *Tribunos plebis* creare, duplicatus deinde hic numerus fuit, & decem creati ſunt. Hic Magiſtratus ſacroſanctus erat, h. e. talis, quem vel vi, vel

ver-

verbis violare capitale erat, & scelus inexpiabile. Hi a plebis erant partibus, ne quid contra ipsos a Senatu susciperetur. Vestis ipsorum erat purpurea. Domus ipsorum semper erat aperta, ut querelas civium audirent. Hi poterant decretis Senatus *intercedere*, sive, ut nos hodie loquimur, *protestari*. *Ædilis* dictus est, qui ædes sacras, & privatas, curabat. *Ædilis* autem *plebis* dictus est, quod ex plebe crearetur. Munera ipsorum erant, ut aquæductus, & cloacas publicas prospicerent, item in delictis minoribus jurisdictionem exercerent. *Ædiles Curules* a sella Curuli dicti sunt. Munus eorum erat, ludos sacros & solennes instituere, ac procurare, sacrarum ædium & privatarum curam gerere. Insignia toga prætexta, & sella Curulis fuerunt. *Ædiles Cereales* dicti, quod Cereri, h. e. frumento præessent.

§. VII. *Curatores Tribuum* erant, qui Tribuum commoda procurabant, perinde atque in vicis Vicorum Magistri. *Triumviri Capitales* Carceris custodiam habebant, ut cum animadverti oporteret, id interventu eorum fieret, & ad eam rem opera lictorum usi sunt, quorum octo sub se habebant. *Triumviri nocturni* incendiis arcendis præerant, qui ab eo, quod excubias agebant, etiam nocturni dicti sunt. *Triumviri valetudinis* pestis causa creati, atque Domini sanitatis vocati sunt, quippe temporibus de morbo suspectis magna illis potestas concessa est. *Triumviri monetales* præfuerunt cudendæ monetæ, dicti fuerunt Auro Argentò Ære Flando Feriundo. *Quatuorviri viarum curandarum*, quod viis vel muniendis vel sternendis præessent. *Quinqueviri cis & uls Tiberim* Magistratuum vicarii fuerunt, qui vespertinis temporibus pro Magistratibus fungi debebant. Succedunt Magistratus minores extra ordinem.

§. VIII. *Duumviri perduellionis* creati sunt, qui perduellionem judicarent. *Questores parricidii* vel *rerum capitalium* fuerunt, qui judicia quæstionum exercerent, & a populo constituebantur, qui capitalibus rebus præessent, quia de capite civis Romani injussu populi non erat lege permillum Consulibus jus dicere. *Præfecti annonæ* munus erat, ut videret, ne plebs annonæ inopia & caritate laboraret, utque panis copia redundaret.

ret, pondereque justo, ac maunditia debita panis veniret, itaque si quid ad annonam pertinens commissum erat, ipse cognoscebat. *Quinqueviri & Triumviri mensarii* a dispensatione pecuniæ dicti. Cum enim plebs Romana æs alienum solvere non posset, a creditoribus victi in servitium ducebantur, ubi misere ab iisdem tractabantur. *Quinqueviri* igitur creati, qui illos sublevare & solutionem æris alieni in publicam curam vertere debebant. *Duumviri navales* debebant reficere & ornare classem, utque navalibus sociis impleteretur, comineatuque instrueretur, curare. Reliquos minoris momenti omittimus.

§. IX. Superest, ut jura ordinis Senatorii brevibus delibemus. Et hæc quidem pro ratione temporum vel majora fuerunt, vel minora. Primis Reipublicæ liberæ temporibus Magistratus majora habebat jura, ita, ut Dionysius Halicarnasensis aliquoties fateatur, Rempublicam penes optimates fuisse. Succedente vero tempore, quum Magistratus plebeji accederent, jura optimatum imminuta sunt, quum contra jura plebejorum creverint. Nam & illo ipso tempore, quo minor facta est Senatus auctoritas, Livius lib. 34. c. 31. fatetur, in paucorum manu fuisse Rempublicam, quem senatum vocaverint. Et hæc contra Bodinum de Republica lib. 2. c. 1. qui scripserat, apud Romanos in magistratibus imperium: in senatu auctoritatem & consilium, non autem imperium: in populo summam potestatem & Reipublicæ majestatem fuisse; luculenter observat Cabotius jam supra citatus lib. 2. c. 3. De consulum juribus prolixus est Polybius lib. 6. c. 10. 11. qui ipsis monarchiam & regiam plane potestatem adtribuit, quod quum concoquere non possit Bodinus, is sibi proponat duos imperatores Collegas, apud quos sane summa fuit majestas. Sed audiamus Polybium jura magistratus edifferentem: *Consules, ait, quamdiu in urbe sunt, omnia, quæ publice fiunt, in potestate habent. Omnes reliqui magistratus præter Tribunos Consulibus obnoxii sunt, eisque parent. Hi legationes in Senatum inducunt. Iidem quoties deliberari aliqua de re usus postulat, referendi jus habent: estque in eorum manibus Senatusconsulta conficiendi totum negotium. Præterea publicæ omnes actiones, quæ per populum fieri debent, ad curiam horum pertinent.*

Item

Item advocare conciones, rogationes ferre, e suffragiis majoris partis populi legem aut plebiscitum condere. Insuper belli adornandi, gerendi, & omnia quæ ad expeditionem pertinent, administrandi potestatem propemodum absolutam Coss. habent. Nam & auxiliariis sociorum copiis imperare, quod visum fuerit, & tribunos militum constituere, & conscribere exercitum, & dilectus agere Coss. licet. Accedit istis, quod jus animadvertendi habent in quem voluerint cunque ex omnibus qui belli tempore ipsis parent. Possunt etiam iidem de publicis pecuniis quantum libuerit insumere: comitante Quastore, & prompte, quicquid fuerit iussus, exequente. Ut merito dicat aliquis hanc partem intuens, Rempublicam Romanam plane ab unius imperio pendere, & regiam esse. Quod si quid horum vel eorum, quæ deinceps dicturi sumus, aut hoc ipso tempore, aut aliquanto post fuerit deinceps mutatum, nihil ad presens iudicium hoc nostrum ea res facit. Ad Senatuum quod attinet, ante omnia in potestate illius est erarium. Nam & redituum omnium, & item eorum, quæ expendantur, penes hunc est arbitrium. Quastores enim ne ad quotidianos quidem usum summum ullum possunt facere absque Senatusconsulto Patrum, eo excepto qui Coss. fit nomine: & illa quoque omnium summa & maxima impensa, quam per lustra singula Censores faciunt, in sarta tecta locorum publicorum, auctoritate fit Senatus, a quo ejus rei potestatem Censores accipiunt. Similiter & delicta in Italia admissa, quæ animadversione publica opus habent, puta, proditio, conjuratio, veneficium, aut cædes dolo malo patrata, ad cognitionem Senatus spectant. Hoc amplius si quis privatus, aut si qua urbs in Italia aliquid controversæ dirimendum habuerit, aut oburgatione dignum facinus commiserit, aut ope vel presidio indigerit, omnia hæc Senatus sunt curæ. Sed & extra Italiam si aliquo mittenda fuerit legatio, vel concilianda pacis inter dissidentes gratia, vel hortandi causa, aut etiam si ita res ferat, ad imperandum suscipiendumve aliquid, aut ad bellum inducendum, Senatus hæc cura est. Postremo ubi Romam legationes extræ advenerunt, quomodo cum unaquaque illarum sit agendum, quomodo respondendum, omnia hæc per Patres administrantur. Populi in his, quæ diximus hæctenus, nullæ omnino sunt partes. Itaque si quis Romam veniat, quando neuter in urbe est Consul, plane optinatum principatus esse videtur. Quæ sane multorum & Græcorum & Regum constant

persuasio est: quia a Senatu confirmantur, quaecunque ipsi cum Romanis agunt. Plura ex eodem auctore proferri possent, sed limites dissertationis transilire nolumus. Quæ vero cujusvis Magistratus jura fuerint, jam superius, quum de singulis ageretur, singulatim dictum est. Porro hos magistratus nemo per fraudes & artes illicitas capeffere debebat, nisi crimen ambitus incurere vellet. In quam rem multæ leges ambitus latæ sunt Petillia, Cornelia Bæbia, Calpurnia, Tullia, Pompeja & Julia. Hinc Polybius Hist. lib. 6. c. 54. Rempublicam Romanam laudat, quod Romæ crimen fuerit dignitates & honores largitionibus redimere, quum contra Carthagine id semper factum sit.

§. X. Secundus ordo fuit Equestris, cujus jura breviter delineamus. Equestris dignitas assignabatur iis, quibus census equestris erat, h. e. sestertium quadringentorum millium, id quod, si nostra pecunia numeres, fere 12000. imperiales conficiet. Ratio vero, cur tantæ divitiæ requirerentur, erat, quia volebant Romani, ut illa dignitas nimium humilis redderetur, si pauperiores ad illam pervenirent, & deinde facere cogerentur, quæ minus e dignitate hujus ordinis essent. Equites nomen habebant ab equo publico, qui ipsis alendus dabatur, nomine quidem, ut eodem ad bella Populi Romani gerenda uterentur, re ipsa vero signum tantum erat honoris, quia plurimi ipsorum in urbe manebant. Porro habebant jus annuli aurei gestandi, qui eos a plebe distingueret. Utebantur etiam angusto clavo, seu tunica clavata, quæ clavos purpureos habuit, de quibus consule Antiquitatum scriptores. Ordinis ea ratio fuit, ut cum in senatum legendi essent, maxime ex Equestri ordine, qui proximus dignitate erat, legeretur. Imo ordo Equestris erat velut medius quidam inter senatum plebemque, adeo ut communicata cum iis judicia publica fuerint. Qui ergo hæc tuebatur, nec, quantum in se erat, infringi volebat, *retinens juris equestris & libertatis* dicitur Ciceroni pro Cn. Plancio c. 23. Tandem ordo equestris hoc quoque singulare jus habuit, quod Equites patroni fuerunt plebejorum, ita ut ipsos non solum coram judicio defenderint, sed etiam pauperioribus sportulam quotidianam distribuerint, alias quoque eosdem consilio & auxilio adju-

adjuverint. Pro quo negotio contra, quando in publicum procedebant, a magna clientum multitudine deducebantur, quæ res ipsis magno honori fuit & admirationi. Præcipue vero in comitiis suffragia clientum nanciscebantur, quo factò aditum ad honores summos consecuti sunt.

§. XI. Tertius ordo populi Romani plebejus fuit, qui cives erant, a Romulo instituti, ut agros colerent, pecora alerent, & quæstuosâ opificia exercerent. Hic ordo habebat jus suffragiorum in Magistratu creando, legibus ferendis, & aliis consultationibus publicis. Deinde cum plebs per secessionem a Patribus impetrasset, ut sibi Tribunos, Ædiles, & alios Magistratus plebejos crearet, hi postea legationes in senatum ducere, & urgentia consilia proferre, ac totum edictorum sive senatus consultorum negotium exequi possent: denique quicquid per plebem agendum, quod ad publica negotia pertineret: Hi igitur Senatam urserunt, ut concederent, Magistratus Curules, Consules, Dictatores, & Censores ex plebe fieri. Alia quædam jura excerptimus ex Polybio lib. 6. c. 12. 13. *Solus Populus in civitate præmiis & pœna est arbiter. Judicia exercet, cum pecunia persepe, quoties multa gravior malefico est irroganda: præsertim vero ubi res eorum agitur, qui magistratus majores gesserunt: publica vero capitis solus. Legum quoque sancientiarum & abdicandarum jus penes populum est: & quod longe maximum est, de pace & bello hic deliberat, pacta & fœdera aut firmat, aut infirmat, & ubi Magistratus deposuerit imperium, apud populum eis ratio gestorum est reddenda.* Et hæc quidem Polybius.

CAPUT II.

DE ORBE ROMANO SEU TERRIS REIPUBLICÆ ROMANÆ.

§. I.

Quum Respublica Romana libertatem acquireret, fines ejus admodum arctis limitibus constricti erant. Verum liber populus paullo ferocior factus cum finitimis bella varia suscepit, ita ut post annos CCXL. Italiam universam sub-
juga-

jugaret. Postea, ut verbis Flori utamur, vinci neminem puidit, sed potestas Romanorum se per uniuersum fere terrarum orbem, qua tunc habitatus erat, extendit. Sic in Europa Romanorum erat Hispania, Gallia, pars Germaniæ, Illyricum, Pannonia, Græcia, Peloponnesus, Thracia, cum omnibus Insulis adjacentibus. In Asia, Syria, Judæa, Parthia, Asia minor, cum provinciis aliquot vicinis. In Africa Ægyptus, Mauritania, Libya.

§. II. Quantum vero ipsis ex his terris commodorum & proventuum natum sit, facile quivis expendet. Quædam enim provinciæ ipsis frumentum suppeditabant, ut Sicilia & Africa: aliæ ingeniorum officinas, quales erant Athenæ, Rhodus, Salamis, Massilia: aliæ denique artificum opera, aromata, & varia tum utilitatis & jucunditatis, tum quoque voluptatis instrumenta, quales erant Græcia & Asia.

§. III. Verum ea nos jam nunc mittimus, & potius membra Reipublicæ Romanæ secundum civilem ipsorum conditionem consideramus. Romulus urbis fundamentis factis curam de ordinando civitatis statu gnauiter adhibuit, & totam civitatem in plebem & optimates diuisit, plebe denuo in classes, Tribus & Centurias distributa. Optimates vel Patres erant vel Patricii, qui nempe a Patribus, quos Romulus instituit, genus ducebant. Procedente tempore propter varietatem regionum variæ diuisiones accesserunt, & secundum illas quædam diversa jura & privilegia obtinuerunt, ita ut alii jus Civitatis, alii jus Latii, jus Italiæ, aut jus Coloniæ habuerint; alii Populi fundi essent, alii denique jure peregrino & provinciali uterentur. Harum aliæ meliori jure & conditione gaudebant, quam reliquæ, ut ex sequentibus constabit, inde Heraclea *civitas æquissimo jure ac fœdere dicitur* a Cicerone pro Archia c. 3.

§. IV. Cives Romani, qui in urbe, & prope illam ruri domicilium habebant, & quidem ii tantum, qui in tribus curiasque descripti erant, *jus Quiritium* sive *Civitatis*, h. e. jus privatum civium Romanorum habebant, quod consistebat in jure privatæ libertatis, connubiorum, jure patrio, jure legitimi domini, ut hæreditatis, mancipii & nexus, usufructus, & reliquorum, item in jure testamentorum & tutelarum, & jure suffragii

fragii in comitiis de aliquo Magistratu creando, ut quoque ex illis Magistratus creari, & in senatum legi potuerint. Neque tamen omnes etiam cives, qui in urbe habitabant, jus suffragii in comitiis habebant. Qui enim a Censoribus ignominiae causa notabantur, adimebatur iis jus suffragii, & referebantur in tabulas eorum civium, qui eo jure carerent: fiebant etiam ærarii, i. e. non erant amplius in albo centuriarum suarum; scilicet ad hoc, ut cives essent, sed tantummodo, ut pro capite suo tributi nomine æra penderent.

§. V. *Populi*, qui se sua sponte in deditionem & clientelam Romanorum dederant, etiam leges quasdam Romanorum suscipiebant, alias vero in pristina libertate manebant, *Populi fundi* vocabantur, vel inde, quia Romani in illis talem potestatem, quam quisque in fundo suo habebat, exercere poterant: aut, quia *fundus* idem est quod *auctor*, qui illis legibus, quas suscipere vult, subscribit. Vide Cicero-nem pro Corn. Balbo c. 8. & Ism. Bullialdum de populis fundis.

§. VI. Alii qui circa urbem habitabant, ut Latini, Etrusci & Umbri, *Jus Latii* sive *Latinitatis* acquisiverant, quod æquius erat, quam aliorum subditorum Romanorum, quia ex fœdere cum Latinis percusso manavit. In eo autem consistebat, ut suffragiorum potestatem Magistratu permittente haberent, & legibus vel a populo Romano acceptis, vel ab ipsis per senatum aut populum conditis uterentur, & honores quidem in bello ac republ. in civitate Rom. cape-re, attamen vero tributum dare debebant.

§. VII. *Jus Italicum*, quod reliquæ Italiae civitates habuerunt, Latino deterius, peregrino autem æquius erat. Non usæ sunt jure privato civium Romanorum, onera Latinorum ferre cogebantur, & milites dare, qui tamen non inter legionarios, sed socios, militarent. Contra vero hæc in parte provincialibus meliores erant, quod Magistratibus suis, non vero Prætoribus aut Proconsulibus Romanis, parerent. In hoc autem maxime *Jus Italicum* inferius fuit non solum Romano, sed etiam Latino jure; quod nullus pro-

sus aditus Italicis tempore Reipublicæ liberæ ad honores Romæ petendos, aut suffragia ibi ferenda patuit, cum is Latinis non quidem jure optimo, tamen aliquo concederetur. Vide prolixius differt. V. C. Christiani Gottl. Schwarzii, Prof. Altorfni, de jure Italico a. 1720. editam.

§. VIII. Postquam crescente Republica, multis vicinis populis devictis, jus civitatis communicaretur, Populus quoque Romanus cives suos ad *Colonias* deducere consultum putabat, (1) ut priores populi, qui eum locum, in quem Colonia deducebatur, inhabitabant, coërcerentur: (2) Ut hostium incurfiones reprimerentur: (3) Ut stirps Romana augetur: (4) Ut plebs urbana exhauriretur: (5) Ut seditiones Romanæ a Plebe natæ sedarentur: & tandem (6) Ut præmiis veterani milites afficerentur. Harum republica in legibus & Legum Curatoribus posita erat: Leges vel a populo Romano acceperunt, vel sibi per Senatum aut populum condiderunt. Legum Curatores aut Magistratus aut Sacerdotes fuerunt: humanarum illi, hi divinarum. Leges autem suas quæque Colonia præcipuas habuit, a Romanis quidem Legibus separatas, sed tamen a Romanis Triumviris, qui Coloniam deduxerant, datas: Et præter eas, alias a Coloniae Concilio, h. e. Senatu populoque latis. Magistratus Coloniarum præcipui erant, Duumviri, Censores, Ædiles, & Quæstores. Duumviri Magistratus erat annuus, propemodum potestate Consulari, aut certe Prætorie apud Romanos æquali. Censores in Colonia censum egerunt, perinde atque Romani Censores Romæ, & sic quoque Ædiles & Quæstores. Hi Magistratus in Colonia prætexta usi sunt. Sacerdotes porro, ut Augures & Pontifices, cooptarunt. Illi quidem in Tribus describebantur, & cives Romani erant. Quamdiu autem extra urbem viverent, in curias non referebantur, sed sua sacra patria retinebant. Qui autem ex Colonia Romam migrabant, ii cum in Curias describerentur, domestica sua sacra relinquere cogebantur, & ea recipere, quæ ejus curiæ, in quam describebantur, propria essent.

§. IX.

§. IX. Jus provinciale & peregrinum fuit, quo reliquæ regiones & nationes extra Italiam sitæ usæ sunt. Ex his quædam legibus suis & jure patrio vivere permittebantur, id quod de Judæis, Ægyptiis, pluribusque Græciæ & Asiæ populis constat: aliæ contra leges Romanas accipere cogebantur, id quod in Hispaniis & Galliis factum esse existimamus. Sed de his multa proferre non possumus, quia scriptores Romani in talibus parciores fuerunt. Respectu vero ad jus Italicum habito hoc multo erat deterius. Nam Italia quidem vectigalis est facta, sed tamen in universum libertate donata. Provinciæ non solum vectigalibus sed etiam servitute multatæ sunt: quippe quæ, si non omnes legibus, certe magistratibus suis jus dicentibus privatæ sunt. Id vero argumento est, quod provincia nulla fuit, quæ non Romanum Prætorem, qui jus diceret, & Quæstorem, qui vectigalia procuraret, habuerit.

CAPUT III.
DE LEGIBUS.

§. I.

Romani primum variis legibus, quas Reges tulerant, usi sunt, quibus sublati, duodecim tabulæ successerunt, ex quibus jus civile fluxit, subsequuntæ sunt postea leges aliæ, Plebiscita, Senatusconsulta, & Prætorum edicta, de quibus omnibus jam differam. Primum ergo locum habent *Leges duodecim tabularum*. Exactis enim Regibus lege Tribunitia in usu esse jus Papirianum sive Regium desuit, & omnes regię leges exoleverunt, cœpitque Populus Romanus incerto magis jure & consuetudine, quam certa lege, uti: idque prope viginti annis passus est. Postea ne diutius hoc fieret, placuit publica autoritate decem constitui viros, per quos peterentur leges a Græcis civitatibus, & civitas fundaretur legibus: quas in tabulis æneis perscriptas pro Rostris posuerunt, ut possent leges apertius perci-

pi: datumque est eis jus eo anno in civitate summum, ut leges & corrigerent, si opus esset, & interpretarentur: neque provocatio ab iis sicut a reliquis Magistratibus fieret. Qui ipsi animadverterunt aliquid deesse istis primis legibus: Ideoque sequenti anno alias duas ad easdem tabulas adjecerunt, & ita appellatae sunt *Leges duodecim tabularum*.

§. II. His legibus latis necessaria fori disputatio fuit. Interpretatio enim earum legum Prudentum requirebat auctoritatem: & quod eorum auctoritate erat inductum, id omne appellabatur *jus Civile*; quod quidem jus Civile ita divisum fuit, ut partim ex legis constaret actionibus, partim ex interpretatione legum decemviralium, partim denique ex novo jure, loco appendicis duodecim tabulis adjecto. Legis actiones nihil aliud erant, quam ritus sive formulæ omnium, quibus jus suum veteres persequerentur, actionum directarum, a prudentibus perscriptæ. Deinde Jurisconsulti, ne sine eorum opera lege agi posset, & omnibus in rebus ipsi interessent, notas quasdam composuerunt: Idque eam videtur habere sententiam, ut evulgatis factis & legis actionibus, omnes quæ a Jureconsultis deinceps componebantur formulæ, notis, h. e. literis singulis, aut binis integrum aliquod verbum designantibus, hac intentione exprimerentur, ut si forte rursus evulgarentur, a populo non possent intelligi: & per consequens, earum interpretatio semper a Jureconsultis petenda necessario foret. Alterum, ex quo constituisse Jus civile diximus, fuit legum decemviralium Interpretatio. Cum enim *Leges duodecim tabularum* aliquot obscuriores essent, nec omnes circumstantiæ definitæ, consueverunt eas Jureconsulti suis interpretationibus illustrare. Hæc Rosinus lib. 8. c. 4.

§. III. Huic accedebat jus novum Jurisconsultorum, sive prudentum auctoritate, aut responsis, & fori disputatione constitutum, atque appendicis loco duodecim tabulis adjectum. Nam, prout testatur Pomponius, ante Divi Augusti

gusti tempora, qui studiorum suorum fiduciam habebant, eis de jure liberum fuit populo respondere, illique iudicibus, a quibus confulebantur, aut certam scripserunt juris definitionem, aut sine scripto, quid eis videretur, testari soliti. Illud etiam observari solebat, ut quoties gravis aliqua & perplexa juris incideret quæstio, fori quædam institueretur disputatio, jurisconsultis simul in aliquem locum congregatis, cujusmodi disputationum fori meminerunt jurisconsulti sæpe & Marcus Cicero libro primo ad Quintum fratrem, atque in Topicis ad Trebatium. Quod igitur in huiusmodi fori disputatione communi jurisconsultorum consensu definitum & decretum erat, id quoque jus civile communi nomine dicebatur, & jus non scriptum. Cicero decreta jurisconsultorum appellat, cum pro Muræna sic scribit: *Deinde vestra responsa atque decreta & evertuntur sæpe dicendo, & sine defensione oratoris firma esse non possunt.* Per responsa enim singulorum intelligit Cicero jurisconsultorum definitiones, per decreta vero certas fori disputationes & communi disputantium suffragio receptas sententias.

§. IV. Cæterum, verba sunt Pomponii ff. de origine juris, cum esset in civitate lex duodecim tabularum, & jus civile, essent & legis actiones: evenit ut plebs in discordiam cum Patribus perveniret, & secederet, sibi que jura constitueret: quæ jura *Plebiscita* vocantur. Eodem tempore, pergit Pomponius, Magistratus jura reddebant, & ut scirent cives, quod jus de quaque re quisque diciturus esset, seque præmuniret: edicta proponebant, quæ *Edicta Prætorum* jus honorarium constituerunt. Honorarium dicitur, quod ab honore Prætoris venerat.

§. V. Hic latissimus nobis excurrendi campus aperitur, si legum Romanarum notitiam vel strictim tradere vellemus. Verum quum hodie tam multa existant opera, quæ juris & Legum Romanarum historiam tradunt, ad ea Lectorem ablegatum volumus. Legum Decemviralium fragmenta ex Cicerone, Gellio & aliis antiquioribus viri docti

collegerunt, quorum noticiam dedit Cl. Fabricius Bibl. Lat. 4. 9. De Legibus aliis tempore Reipublicæ liberæ latis egerunt singularibus voluminibus Paulus Manutius, Ant. Augustinus, Paulus Merula, ut compendia & Lexica Antiquitatum taceamus.

CAPUT IV. DE JUDICIIS.

§. I.

Judicia apud Romanos fuerunt, quæcunque aut Magistratus ipsi jus dicentes decreverunt, aut Judices a Magistratu jus dicente dati, de jure statuerunt. Quoniam autem jus aliud privatum fuit, aliud publicum, propterea judicia alia privata, alia publica extiterunt. De privatis nos non admodum sumus solliciti, quum eorum ratio & conditio facile cuivis se se prodar, & ab Auctoribus Historiæ Juris Romani prolixius pertractata sit.

§. II. Publica igitur judicia dicta sunt, quod cuivis e populo actio permitteretur. Cæterum judicia publica fuerunt decreta, quæ de criminibus, ad rempublicam pertinentibus, Quæsitore aliquo judicium exercente, Judices ex tribus ordinum decuriis, prout Leges de singulis criminibus cognoscendis latæ, jusserunt. Quæ ut planius intelligantur, de criminibus primum & pœnis, deinde de Quæsitoribus, tum de Judicibus, dicemus.

§. III. Crimina maleficia fuerunt, quæ aut adversus Rempublicam commissa sunt, aut Populus Romanus adversus Rempublicam commissa existimavit, atque judicio legibus constituto pœna vindicanda putavit. Itaque non solum injuriæ factæ senatui, aut Populo, aut Magistratibus: sed etiam nonnullæ privatis illatæ, publicorum judiciorum legibus comprehensæ sunt. Et huc pertinet judicium Majestatis, quando quis contra universam Rempublicam aliquid commiserat. Quædam ex illis criminibus erant capitalia, quædam

mi-

minus. Capitalia, ex quibus mors, aut exsilium, hoc est, aquæ & ignis interdictio: tunc enim caput de civitate eximebatur. Reliqua multa pecuniaria aut pœna corporis afflictiva luebantur. Sic Claudia, virgo Vestalis, quæ Populo Romano calamitatem imprecata erat, multam æris gravis xxv. millia sestertium pependit. Huic autem rei operam dederunt Consules, post Magistratus alii, quos ei muneri Senatus aut Populus præfecit. Iudices vero, qui a reliquis distincti fuerunt, dicti sunt, qui ex Lege ad iudicandum adhibiti sunt, quorumque sententiam Prætor ipse pro Tribunali pronuntiavit. Horum autem legendorum diligens admodum ratio fuit. Ad ordinem quod spectat, primum lecti fuerunt ex Ordine Senatorio, antiquo ac regio instituto, deinde ex Equestri, Lege Sempronia C. Gracchi, tum ex utroque, Lege Servilia Glauciæ, deinde iterum ex Senatorio tantum, Lege Livia Drusi, tum ex tribus ordinibus, Senatu, Equestri ordine, plebe, Lege Plautia Silvani, tum ad Senatores solos tres Lege Cornelia Syllæ: inde ad tres ordines, Senatum, Equites, Tribunos ærarios, hi enim erant e plebe, Lege Aurelia Cottæ: postremo ad Senatores & Equites Lege Julia Cæsaris. Numerus eorum a Legibus ipsis præscribebatur, ut Lege Servilia Glauciæ quadringentorum quinquaginta. Sed non semper idem fuit. Ætatis item non eadem ab omnibus habita fuit ratio. Nam Lege Servilia Glauciæ cautum est, ne minor annis triginta, major sexaginta legeretur, aliis Legibus triginta quinque præscripti sunt. Ea vero lectio per Prætorem urbanum celebrabatur, prout Lege sancitum fuerat, iique selecti Iudices appellati. Quod ad reliquum horum iudiciorum processum pertinet, patiatu se Lector ad Sigonium ablegari, &, qui ex illo profecit, Rosinum. Nam nos brevitatis studio ad finem properamus.

CA-

CAPUT V.
DE JURE CIRCA SACRA.

§. I.

Magistratum politicum habere Jus circa Sacra externa, non solum rationibus dudum evictum est, sed etiam exemplis omnium fere rerum publicarum & regnorum. Hinc & Romani eo Jure gavisi sunt, quod jam paucis perlustrabimus. Tria vero huc potissimum capita spectant, Jus Pontificium, Angurii, & Feciale.

§. II. Reliquis omnibus Sacerdotibus Pontifices præfecti erant, qui eos sacrorum omnium rationem edocerent, atque ne qua in re peccaretur, viderent. Hi a *faciendo ponte* sublicio, vocantur Pontifices, summa auctoritate præditi: Varro tamen annotat Q. Scævola Pontificem maximum voluisse, eos a *posse & facere* hoc nomen habere, quod scilicet *facere*, i. e. offerre vel sacrificare *possint*. Ad numerum Pontificum quod attinet, IV. tantum a Numa instituti traduntur, qui omnes ex Patriciis semper cooptati sunt, usque ad annum urbis CDLIV. quo tempore Q. Appulejo Ponsa, & M. Val. Corvov. Coff. Q. & Cn. Ogulnii Trib. pleb. Legem tulerunt, ut numerus Augurum & Pontificum augetur, & pars eorum ex plebe crearetur.

§. III. Juris pontificii aliquoties meminit Cicero pro domo sua c. 14. 46. 49. 54. Pontificum ergo munera dignitates & Jura fuerunt, ut de omnibus causis ad sacra pertinentibus judicarent, tam inter Magistratus sacrificos, quam inter privatos homines; novasque Leges de sacris arbitrato suo conderent, sicubi destituerentur Legibus scriptis; & Magistratus, penes quos ceremoniæ sunt, ac sacrificia, sacerdotesque omnes examinarent, ministros quoque sacrorum in officio continerent, ne quid præter solemnes ritus fieret; A profano etiam & imperito vulgo consulebantur de cultu Deorum ac Geniorum aliisque religionibus. Quod si quem animadverterent præscripta sua contemnere, eum pro delicti

licti magnitudine mulctarunt. Testimonium Ciceronis hic notatu dignum est ex Orat. de haruspicum responsis c. 6. *De sacris publicis, de ludis maximis, de deorum Penatum Vestaque matris ceremoniis, de illo ipso sacrificio, quod fit pro salute populi Romani, quod tres Pontifices statuisent, id semper populo Romano, semper senatui, semper ipsis diis immortalibus satis sanctum, satis augustum, satis religiosum esse visum est.* Et c. 7. *Ita enim est interpretatio illa Pontificum, ut iidem potestatem habeant iudicium.* Habebant jus de rebus sacris cognoscendi, dispensandi, Comititia habendi & ludos edendi.

§. IV. Privilegia eorum summa fuerunt. Ipsi nullius potestati erant obnoxii, nec ad rationem vel Senatui, vel Populo reddendam. Porro per totum vitæ tempus eam dignitatem retinebant, & Pontifex maximus parem dignitate habebat neminem. In defuncti locum alius solebat subrogari, non populi suffragiis, sed qui Collegio ex omni ipsorum numero maxime idoneus videbatur: nec nisi inauguratus ad sacerdotium admissus est. Auctoritas ipsorum tanta fuit, ut non ethnici tantum Imperatores hoc honorè mactari voluerint, sed & religione christiana ubique jam obtinente, Imperatoribusque antiquam superstitionem prorsus abrogantibus, titulus tamen Pontificum maximorum ipsis placuerit, quem aliquandiu retinuerunt, prout singulari dissertatione in hanc rem conscripta ostendit Jo. Andr. Bosius. Cæterum de veteri jure Pontificio exstat insigne Volumen Jac. Gutherii, quod & una cum laudato Bosii opusculo Gravius Thesaurò Antiquitatum Romanarum inseruit.

§. V. *Jus augurum* memoratur a Cicerone pro domo sua c. 15. *Jus augurii* a Gellio lib. 6. c. 6. & *Jus auspiciorum* a Cicerone de natura Deorum lib. 2. c. 4. Hinc ad eos quoque nobis pergendum est. Augures nomen habent ab *avis*, gerendoque, quia per eos avium gestus edicuntur, sive ab *avium garritu*, unde & Augurium. Primi vero Augures a Romulo instituti sunt, quia & ipse Augur fuisse constanter

a Dionysio, Livio, Plutarcho, & aliis asseritur. Fuit quoque ab eo trium Angurum Collegium institutum, ita ut singuli ex singulis tribubus legerentur, quorum sacerdotium deinde confirmavit Numa. Is his tribus Auguribus unum addidit, & IV. Augurum Collegium fecit. Deinde Q. Appulejo Panfa, M. Val. Corvo v. Coss. quatuor Augures fuerunt, Patricii omnes, quibus ut V. ex plebe adderentur, & IX. Augurum Collegium fieret, Q. & Cn. Ogulnii Tribuni plebis ad populum tulerunt, & magnis contentionibus tandem obtinuerunt. Tandem Augurum Collegium Sulla ampliavit, & XV. Augures addidit. Totus igitur Augurum cœtus Collegium dicebatur: qui inter eos major erat, & reliquos ætate anteibat, iisque præerat, Magister Collegii appellabatur. Porro Augurum dignitatem non parum declaratur, quod cum cæteris fere omnibus sacerdotibus, simul ac in iudicium ducti & damnati essent, alium substitui moris fuisset, Augures hac Lege immunes essent. Dum enim viverent, licet maximorum criminum convicti essent, sacerdotio tamen potiebantur, neque unquam privari poterant.

§. VI. Jura Augurum summa fuerunt, & per omnia totius reipublicæ negotia se extenderunt. Nihil enim inauspicato suscipi debebat, unde ab ipsorum Collegio omnia reipublicæ fata dependerunt. Illorum quippe fuit ex avibus vaticinia observare, signaque rerum futurarum, & a Diis monita contemplari; si oportune evolassent, aut sedes idoneas accepissent, nuntiare: de prodigiis, somniis, auguriis, atque oraculis, & portentis responsa dare: tum observationes, auspiciorum procuraciones, expiationesque, vatum libros, portentorum explanationes, & monita Deorum edicere: si quid ingruente fato casurum foret, & quod salvis auspiciis fieret. Quodve augurium lætum, quodve peculiare esset, quod minas cœlestes ingruentesque calamitates, aut fatale exitium afferret, præmonere, & vaticinari. Magistratus porro, qui jus auspicii habuere, sive quorum causa & rogatu augures &

& haruspices consulebantur, fuere vel majores vel minores. Ex majoribus notandi sunt Consules, Prætores, Censores, Dictator, Tribuni militum Consulari potestate, Triumviri Colonialiarum deducendarum. Legati vero, Pro-Consules & Proprætores id non habuerunt. Ex magistratibus minoribus Tribuni plebis occurrunt, apud quos auspicia locum habuerint, de reliquis nondum constat. Unus vero Magistratus alteri obnuntiare poterat, h. e. ipsum impedire, quo minus propositum exsequeretur, idque sub prætextu religionis. Porro illud jus auspiciorum primo soli patricii habuerunt, deinde quoque magistratibus plebejis introductis cum plebe communicatum fuit. Plura brevitatis nostra addere prohibet, præcipue, quum de jure auspicii elegantem dissertationem ediderit Vir Consult. Jo. Jacobus Mascov, Lipsiæ a. 1721. impressam. Sub finem adjicimus differentiam inter Pontificum & Augurum negotia, quam brevibus ostendit Cicero de harusp. responsis c. 9. *Status solemnæque ceremonias pontificatus rerum bene gerendarum rationes augurio contineri.*

§. VII. Huc quoque pertinet *jus feciale*, cujus meminit Cicero Offic. lib. 1. c. 2. & Aurelius Victor de Viris illust. c. 5. Feciales vero erant Sacerdotes, & peculiare Collegium habuerunt, ex membris viginti consistens. Jura eorum hæc erant, quod partem aliquam religionis publicæ habebant, & fidei publicæ præerant. Nam per hos fiebat, ut justum conciperetur bellum, & ut fœdere fides constitueretur, ut ait Varro de L. L. lib. 4. Jus habebant cognoscendi, si quis populus diceret, se a Romanis læsum esse, ut ipsi vel satisfaceret, vel bellum indiceretur. Fœdera poterant vel confirmare, vel eadem irrita pronunciare. Disciplina ipsorum, secundum quam pronunciarunt, hodie amissa est. Ad ceremonias quod spectat, veste lanea induti & verbenis coronati ad vicinos mittebantur, vel res suas repetituri, vel bellum ipsis indicturi, quo facto telum sive hasta in agrum eorum projectum est. Princeps Collegii fecialium dicebatur

D. 2 Pa-

Pater patratus. Formula antiqua belli indicendi legitur apud Gellium lib. 16. c. 4. Plura de fecialibus dabit Pitiscus Tom. I. p. 767. 768.

CAPUT VI. DE COMITIIS.

§. I.

Comitia (a *coëundo* vel *comeundo*, ut veteres locuti sunt, quod Populus coire his & unum in locum convenire solet, dicta,) fuerunt conventus Populi, ad ferendum de aliqua re suffragium. Ille vero, qui non universum Populum, sed partem aliquam adesse jubet, non Comitiam sed Concilium edicere potuit. Unde intelligitur Comitiam dictam fuisse, quando universus Populus conveniret: Concilia autem, quando non universus populus, sed pars tantum aliqua ejus congregata esset. Neque vero omnes populi conventus comitia dicta fuerunt, sed ii tantum, qui ferendorum, vel de creando magistratu, vel scienda lege, suffragiorum causa haberetur. Quando vero ludorum, vel census gratia, universus Populus, uti sæpe fiebat, conveniret, comitia non fuerunt.

§. II. Species Comitiorum, eorum scilicet, quæ proprie sic dicta sunt, fuerunt tres, Curiata, Centuriata, & Tributa. Quod Gellius de Comitibus Calatis refert, ea proprium & peculiare genus non efficiunt. Fuerunt enim primum omnia Comitiam Calata, dicta a græco verbo *καλέω* *voco*, & retentum est nomen Calatorum Comitiorum in his tantum, quæ pro Collegio Pontificum habebantur, vel Testamentorum condendorum causa fiebant: idque religionis cujusdam & antiquitatis ratione.

§. III. De Curiatis Comitibus, quod ea omnium prima sint, primo etiam loco dicendum esse arbitror. Fuerunt ergo Curiata Comitiam, in quibus Populus curiatim suffragium dicebat: h. e. in quibus populi per Curias divisi sententia rogatur, ut quod plures curiæ statuissent, id jussu Populi esse dice-

diceretur. Causæ, propter quas Comitia Curiata habita fuerunt primum, quando nondum Centuriata nec Tributa fuerunt, omnia quæ ad Rempublicam pertinuerunt. Sic Magistratus iis creati, leges omnes, quæ ad illud usque tempus latae sunt, & quæ ad iudicia spectabant, huc pertinent. Succedente tempore tantum legibus ferendis & Sacerdotibus creandis habita sunt. Potestatem convocandi ac habendi Comitia Curiata habuerunt primum Reges, mutata autem Reipublicæ forma a Magistratibus quibusdam Patriciis, Consulibus, Prætoribus, Dictatoribus, Interregibus, & Pontificibus hæc Comitia indicta sunt. Suffragium his Comitibus tulerunt cives Romani, & quidem ii tantum, qui in urbe habitabant, & in curiis descripti erant.

§. IV. Sicut Curiata Comitia a Curiis, ita Centuriata a Centuriis dicta sunt. Erant igitur Centuriata Comitia, quibus Populus per Classium Centurias divisus suffragium ferebat, ita ut suffragia colligerentur centuriatim, & quod plures Centuriæ iussissent, id ratum haberetur. Fuit autem Centuriatorum Comitiorum auctor & institutor Servius Tullius; Ille tria Comitibus Centuriatis peregit, ut puta Magistratus creasse, Leges tulisse, & bellum indixisse. Personæ, quarum interventu Comitia Centuriata peracta sunt, hic tripliciter considerandæ sunt: aliæ videlicet, quæ jus habuerunt Comitia Centuriata convocandi, aliæ quæ suffragium in iis tulerunt, aliæ, quas præter priores his Comitibus adesse oportuit. Jus igitur horum Comitiorum habendorum fuit penes Magistratus majores tantum, & quidem penes Consules, Prætores, Censores, Dictatores, Interreges, Tribunos militum Consulari potestate, & Decenviros Legibus scribendis. Suffragium his Comitibus tulerunt cives in centurias descripti, non tantum qui in Urbe Roma, sed etiam, qui extra Urbem in Italia habitabant, civitate tamen cum jure suffragii donati erant. Præter eas autem, de quibus diximus, etiam quasdam alias personas his Comitibus interesse oportuit, scilicet in Comitibus Magistratum, Candidatos:

in genere autem in omnibus, diribitores, rogatores, cū-
stodes, & præcones. Una ex his centuriis prærogativa dicta
est, quia aliquam præ aliis in suffragiis ferendis prærogati-
vam, adeoque singulare aliquod jus habuit. Vide Cicero-
nem pro Cn. Plancio c. 20. & Varronem rerum humanarum
lib. 6. apud Festum.

§. V. Tributa Comitia fuerunt, cum non modo per
Tribus suffragium ferebatur, sed etiam quid plures tribus
juberent aut vetarent, spectabatur. Causæ habendorum
Comitiarum Tributorum generales fuerunt quatuor: (1) ad
creandos minores Magistratus: (2) ad Sacerdotes Collegio-
rum cooptandos: (3) ad Leges ferendas. (4) Ad Judicium
exercendum. Comitia tributa habendi Consulibus, Præ-
toribus, & Tribunis plebis jus fuit. Personæ vero, propter
quas illa Comitia fuerunt habita, fuerunt extraordinarii Ma-
gistratus, illis comitiis creandi. Omnibus autem civi-
bus Romanis, quibus data erat civitas cum jure suffragii, li-
cebat comitiis Tributis suam dicere sententiam. Et hi non
solum jus suffragii habuerunt, sed illi etiam, qui non in
urbe sed extra eam in Italia habitabant, atque etiam Tribu-
bus, sive regionibus, ipsam urbem circumjacentibus distin-
cti erant.

§. VI. Totus vero populus Romanus hoc modo li-
beram habuit electionem, quam *Jus Populi* vocat Cicero pro
Cn. Plancio c. 3. quod neminem lædebat, sive dignus electus
esset, sive indignus, adeo ut hac in parte provocatio sive re-
stitutio locum non haberet. Confer & alium locum ibid. c. 6.

* * *

Erat adhuc animus, de Censu, Ærario, Vestigalibus,
Publicanis, de Jure belli, Legatorum, & aliis hujusmodi
tractare, sed quia scriptio nostra jam ultra modum excrevit,
liceat hic filum abrumpere, donec volente Deo alio tem-
pore atque occasione locus de his prolixius agendi
dabitur.

S. D. G.

COROLLARIA.

I.
Decori regulæ generales statui non possunt.

II.
Ratio est, quæ aliis gentibus decora sunt, ab aliis turpia habentur.

III.
Præcipuæ regulæ sunt hæ: Decorum non debet pugnare contra religionem, contra sanam rationem, contra commodum publicum & privatum.

IV.
Indecorum vulgo habetur, si quis vestes non satis constrinxerit, quod tamen valetudini est contrarium, adeoque commodo privato repugnat.

V.
Nemo tamen sanus propterea famæ negligens esse debet, sed potius viam mediam eligere.

COROLLARIA

I
Decorum regule generales statim non possunt

II
Ratio est, quia, quae aliis gentibus decora sunt, ab aliis recipi habentur.

III
Praecipuae regule sunt haec: Decorum non debet pugnae contra religionem, contra laicam religionem, contra commodum publicum, & contra

IV
Indecorum vulgo habetur, si quis vestes non laice conficiat, sed tamen valentibus illi con-
tinuum, atque omnino privato respiciantur.

V
Nemo tamen laicus propter tam negligens esse debet, sed potius vestem modicam eligat.

114309

ULB Halle
004 584 929

3

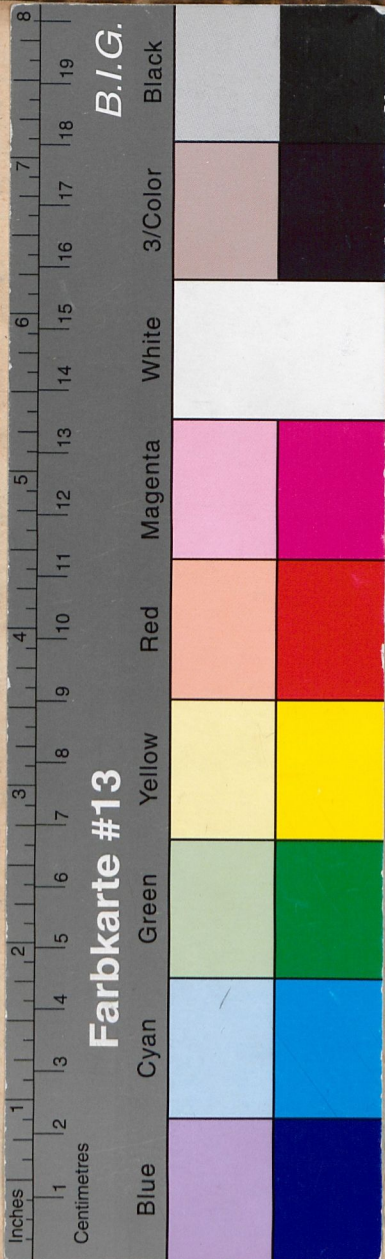

A
B

M. C.

DISSERTATIO ANTIQUARIA

De

JURE PUBLICO REIP. ROMANÆ,

Quam

Sub Auspiciis divinis,

PRÆSIDE

CHRISTIANO SCHOETTGENIO,

RECTORE & PROF. PUBL. NEC NON SOCIETA-
TIS REGIÆ SCIENTIARUM COLLEGA,

In Auditorio Collegii Grœningiani,

D. 20. Septembr. clō Iōcc xxvi.

Hora X. ante merid.

tuebitur

BALTHASAR OTTO FLESCHE,

Stargardienfis,

AUCTOR & RESPONDENS.

STARGARDIÆ,

Typis JOHANNIS TILLERI, Typogr. Reg.